

A TERÜLETI SZAKKÉPZÉS IRÁNYAI – AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS LEHETŐSÉGEI¹

(The Tendencies in Experts for Regional Policy – Chances for Cooperation)

KOROMPAI ATTILA

Képzési motivációk és célok

A területi szakemberek jelenleg folyó különböző képzési formáinak céljait és kialakítását meghatározó fő motívum a rendszerváltással és az Európai Unióhoz történő csatlakozás folyamatával összefüggő új igények jelentkezése és ezeknek az igényeknek a kielégítése.

A regionális szakismeretekkel rendelkezők iránti igény felismerése a munkaerő- és szakismereti piac e szegmense létrejöttének és működésének alapfeltétele. Ehhez mindenképpen szükséges a térdimenzió, a területiség, a területi összefüggések szerepének nyilvánvalóvá válása, és a kapcsolódó tudományterületekről való tájékozottság. Ez a szaktudományok részéről a közvetlen és közvetett (externális) hatások, összefüggések kimutatását és a kommunikációs csatornákon, az oktatáson keresztül történő elérhetővé és megérthetővé tétele érdekében kifejtett erőfeszítéseket igényel. Még a szakirányú felsőfokú végzettséggel rendelkező, és a gyakorlatban tevékenykedő szakemberek körében is előfordul, hogy érzik valami új közelítésmód, ismeret bevonásának szükségességét, de annak helyét, konkrét alkalmazási lehetőségeit, forrásterületeit nem ismerik. Jó példa erre a napjainkban divatosá váló település-marketing, ahol a hangzatos kifejezés mögött – a tudományterület fejlődésének adott szakaszával is összefüggésben – igen sokféle értelmezés, feladat és színvonalbeli különbségeket is takaró felkészítő tréningek, oktatási programok találhatók szerte az országban.

A hazai átalakulási folyamatok sikerét nagymértékben befolyásolja, hogy miként sikerül a gazdaság és a társadalom területi-regionális és helyi-települési jelenségeit és folyamatait, a regionális gazdaságot, a településeket és a népesség magatartását alakító tényezőket, valamint a közöttük lévő kölcsönhatásokat feltárni, ezeket az ismereteket alkalmazni, és a folyamatokat, tényezőket a helyi, illetve a különböző nagyságú közösségek szükségleteinek megfelelően alakítani. Ehhez jól felkészült terület- és településfejlesztési szakemberekre és széles körben ismert és alkalmazott korszerű térszemléletre van szükség.

A területi szakemberek képzését meghatározó koncepcionális kérdés valamennyi szinten, hogy a terület- és településfejlesztés komplex tevékenység, műveléséhez bizonyos szaktudományi ismeretek mellett sokféle tudományterület ismerete szükséges. Elengedhetetlen a multi- és interdiszciplináris közelítésmód, problémakeze-

lés. Horváth Gyula szavait idézve, a terület- és településfejlesztéssel kapcsolatos gyakorlati tennivalókat és a felhasználandó ismereteket ugyanis a mindenkori feladatok határozzák meg, nem pedig a szakemberek alapidiplomája. Ezért is kényes kérdés a tervezési jogosultság megállapítása. Ha a probléma lényegét műszaki kérdések alkotják, egyértelmű az építész, mérnöki jogosultság, de gazdasági kérdések esetében a közgazdász, a jogi kérdések kapcsán a jogász, a társadalmi kérdések megoldásában a szociológus, a térbeli kapcsolatrendszerrel összefüggő kérdésekben a geográfus tekinthető leginkább illetékesnek. Ugyanakkor egyik sem nélkülözheti a másik szakterület ismeretanyagát. A megoldás tehát mindenképpen a szakértői csoportmunka, melyben a vezető, integráló szerepet a probléma lényegét képező szakterület képviselőjének célszerű betöltenie.

A képzés multi- és interdiszciplináris jellegének erősítése érdekében az elmúlt évek során jelentős előrelépés történt. A különböző szakmai háttér ellenére, a kihívást érzékelve – némi főhatósági ösztönzéssel is kísérve – megindult a kutatóintézetek, az egyetemek és főiskolák, a különböző kamarák, szakmai társaságok, alapítványok és magánvállalkozások együttműködése a területi szakemberek több tudományterületet átfogó képzése érdekében.

A területi és települési problémák komplex és széles kört átfogó jellegéből adódóan nagy szükség van a szaknyelvi korlátok leküzdésére. A párbeszéd nem valósítható meg közös nyelv nélkül sem az egyes témakörök szakértői között, sem a szakértők és a politikusok, döntéshozók között, sem pedig a területi kérdések szakértői és az azokban érintett politikusok, valamint a területi folyamatokban érintett szereplők (egyének, vállalkozók stb.) széles köre között. Új oldalról indokolja a közös nyelv alkalmazását a participáció elvének érvényesítése.

A fentiekből következik, hogy a változatos formákban megjelenő kurzusok célrendszerét csak részben határozza meg az, hogy milyen alapképzettséggel rendelkezők számára hirdetik meg őket. A tapasztalatok szerint sokkal erősebb hatással vannak a célokra a gyakorlati munka során szükséges ismeretek és készségek. Az alapképzettség inkább akkor válik a célrendszer fontos komponensévé, ha ahhoz kapcsolódó graduális vagy posztgraduális képzésről van szó, de a multidiszciplinaritás ekkor is jelen van. Több esetben lehetőség van más alapképzettséggel rendelkezők számára is az ilyen típusú kurzushoz való csatlakozásra. Ilyenkor a végzettséget igazoló bizonyítványokban lehet eltérés.

Léteznek nem regionális alapképzettségű szakemberek részére indított továbbképzési programok is, melyek célrendszerét elsősorban a gyakorlati feladatok követelményei határozzák meg, természetesen az ellátásukhoz szükséges, megfelelő szaktudományi alapokra építve. Fontos, hogy ilyen jellegű programok nem csak diplomások számára léteznek, hanem középfokú végzettséggel rendelkezőknek is. Ezek egyik speciális formája a bentlakásos és területi problémaorientált kurzusszervezés, ami meglehetősen elterjedt forma. Egyaránt alkalmazzák a középfokú képzettségre épülő falugondnok képzésben, a kistérségek fejlesztési programjait támogató sajátos

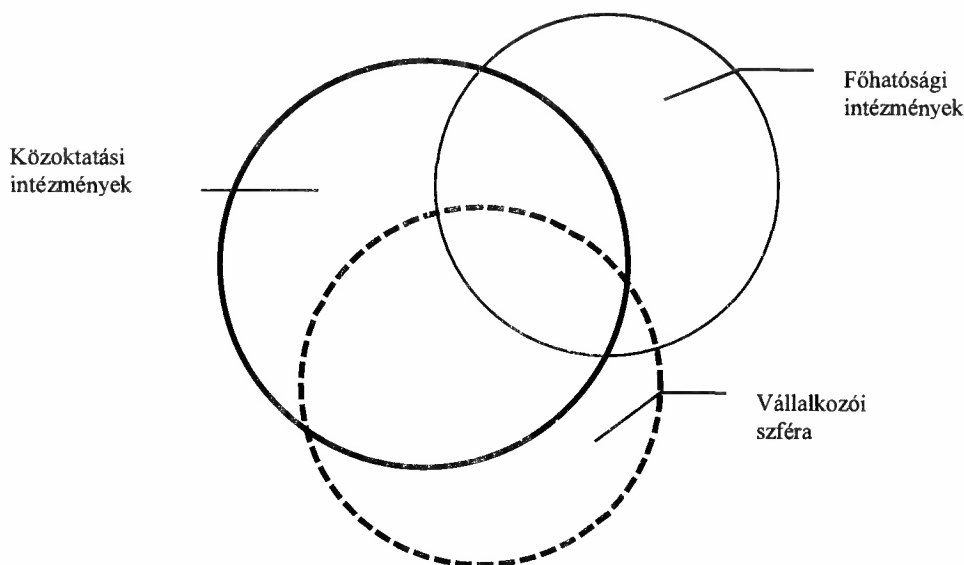
oktatási programokban, és a felsőfokú képzést, továbbképzést szolgáló kurzusok (pl. terepgyakorlatok, továbbképző tanfolyamok) keretében.

A területi szakemberek képzését szolgáló intézményi struktúra jellemzői

Tekintettel arra, hogy a térrel és a területiséggel összefüggő ismeretek egyfelől több szakterület speciális ismereteként kerülnek alkalmazásra, másfelől a társadalom és a gazdaság térbeli és területi létezésével összefüggő sajátos szintézisre épülő önálló szakterületként, a szakemberek képzésével foglalkozó intézmények, illetve az általuk meghirdetett programok a megfelelő szaktudományok oktatási struktúráját követik. Ettől eltérő strukturális elemeket alkotnak a gyakorlati igények kielégítését célzó, különböző főhatóságok felügyeletével, illetve a főhatóságok által szervezett képzési programok, valamint az oktatásra piaci alapon vállalkozó, profitorientált és nonprofit cégek, alapítványok. E szereplők összefonódnak egymással részben a különböző intézményközi szerződéseken, részben az oktatók személyén, az oktatott tananyagon, a használt tankönyveken és szakirodalmon keresztül, miközben az oktatást igénylők piacán, valamint az oktatási támogatásokért sok esetben élesen versenyeznek.

1. ÁBRA

A területi szakemberek képzésével foglalkozó intézménytípusok kapcsolatai
(*The Relationships Between Institutions Involved in Training Regional Policy Experts*)

Forrás: saját szerkesztés.

Ezeknek a formális és informális hálóknak a feltérképezése napjainkban szinte lehetetlen feladat, de nem is biztos, hogy szükség lenne rá. A szabályozást ugyanis nem az egy központból történő koordinációra, hanem a tájékozottságra és az egyértelmű működési szabályokra, szakmai követelményekre épülő koordinációra és minősítési rendszerre célszerű alapozni. Ez ugyanis hosszabb távon eredményesebb, olcsóbb és hatékonyabb.

A szaktudományi alapokra épülő képzés specifikumai szerint indokolt megkülönböztetni:

- a természettudományi alapokra épülő területi szakemberképzést,
- a műszaki tudományok alapjaira épülő területi szakemberképzést,
- a gazdaságtudományi alapokra épülő területi szakemberképzést,
- a társadalomtudományi alapokra épülő területi szakemberképzést.

Ezek tovább tagolódnak a képzési szintek szerint:

- középfokú területi szakemberképzésre,
- felsőfokú, főiskolai területi szakemberképzésre,
- felsőfokú, egyetemi szintű területi szakemberképzésre,
- posztgraduális területi szakemberképzésre,
- területi szakemberek továbbképző tanfolyamaira, melyek kötődhetnek
 - szintekhez és
 - munkaköri feladatokhoz.

Összefoglalóan megállapítható, hogy a területi szakemberek szakirányú képzése középszinten a közgazdasági szakközépiskolákban előforduló igazgatási és ügyviteli képzésen túlmenően csak kiegészítő, speciális szakképzési, átképzési jelleggel (pl. falugondnok) folyik eddigi információink szerint.

Felsőszintű területi szakemberképzés jóval szélesebb körben történik adott tudományok oktatása keretében. A közgazdászok képzésében különböző szakos közgazdászok részére, a mérnökképzéshez kapcsolódva az építészek, építőmérnökök, települési üzemmérnökök, agrármérnökök, tájrendező és kertépítő mérnökök részére, a természet- és társadalomtudományi oktatás részeként a tanárképzéshez is kapcsolódva a geográfusok és a szociológusok részére, a jogtudományokhoz kapcsolódva az igazgatásszervezők részére kialakított szakirányok kínálnak lehetőséget speciális területi szakemberré válásra az adott szakmán belül.

A posztgraduális képzés sok tekintetben megőrzi az alapképzés által biztosított hátteret, de a gyakorlati igényekhez való igazodás hatására több az oldott, a különböző alapképzettséggel rendelkezők számára kidolgozott lehetőség. Még inkább igaz ez a tendencia a tanfolyami jellegű képzési formákra, valamint a főhatóságok, szakmai érdekképviselések, szövetségek által szervezett oktatási programokra.

E lehetőségek kihasználását döntő mértékben befolyásolja a szakirányú regionális szakembert igénylő munkahelyek kínálata és presztízse. Az EU-hoz történő csatlakozás követelményeinek érvényesítése az igények bővülése mellett elősegíti a szakmai presztízsz növekedését is. Ennek menedzselésében a szakmai szerveződéseknek, kamaráknak különösen fontos szerepük van.

A kommunikációra és kooperációra építő komplex képzés szükségessége

A területi szakemberek képzését és továbbképzését szolgáló oktatási programok célrendszere és a bevonni szándékozott szakemberek köre a gyakorlat által támasztott igényekre és elvárásokra építve meghatározza az oktatás alapelveit, ezen keresztül struktúráját, valamint az ezzel összefüggő feltételrendszereket a felvételi követelményektől az oktatásba bevont oktatókon át a teljesítési követelményekig.

A területi szakemberek ismeretstruktúrájának alapvető specifikuma a térszemlélet középpontba kerülése. Legyen szó társadalmi, gazdasági, műszaki vagy természeti eseményekről, folyamatokról, problémákról, azokat mindig térbeli létezésük alapján, a térbeli, területi kapcsolatok tükrében elemzik, értékelik. Ez a szemléletmód a szaktudományi ismeretek egy sajátos integrálását jelenti, aminek szintén megvannak a maga tudományos törvényszerűségei. Ez változó mélységben, de tükröződik az egyes kurzusok tantárgyi összetételében.

A területi szakemberek szakmai fórumai, melyek a kommunikáció kiemelt szintjeire lehetnének, éppen a háttértudományok sokfélesége miatt meglehetősen szétaprózottak. Interdiszciplináris jellegű regionális szakmai fórum – talán az MTA Regionális Tudományos Bizottságát kivéve – nincs. Az egyes társaságok, bár alapelveikben nem zárják ki a különböző előképzettséggel rendelkezők csatlakozását, mégis alapvetően azonos szakmákból toborozzák tagságukat, és tevékenységük is ennek megfelelő, ami a szakmai jelleg hangsúlyozása miatt természetes, és ezért nem is róható fel hibaként. Ugyanez még fokozottabban érvényes a szakmai alapon szerveződő kamarákra. Ezért az oktatásban is nyilván a szakmai szempontokat tudják legeredményesebben érvényesíteni.

Nem vitatva a mind specifikusabb szakmai részterületekre vonatkozó ismeretek fontosságát elsősorban bizonyos konkrét és hatósági jellegű feladatok szempontjából, a regionális szakemberek igazi specifikumát a generalista, holisztikus szemléletmód jellemzi. Az ezt erősítő gyakorlat-orientált, mégis határozott inter- és multidiszciplináris törekvésekkel jellemezhető továbbképző kurzusok sikere a gyakorlati szakemberek körében erre vezethető vissza. Jól bizonyítja ezt a Magyar Urbanisztikai Társaság és a Budapesti Műszaki Egyetem Mérnöktovábbképző Intézet által közösen szervezett Urbanisztikai Továbbképző Tanfolyam előzményének tekinthető mesterkurzus jellegű képzés máig is elismerő visszhangja.

Napjainkban sajátos aktualitása van Meggyesi Tamás 1995-ben megfogalmazott gondolatainak. Felveti a Belügyminisztérium által támogatott, a műszaki ismertektől elhatárolódó képzési formák kibontakozását, és felhívja a figyelmet arra a veszélyre, hogy a képzésben is megvalósulhat az a tudathasadás, ami a területi irányítás egyik történetileg kialakult „rákfenéje”, és véleménye szerint is negatívan befolyásolná a szakma egészének jövőjét. Idézett tanulmányát – Cato-ra utalva – azzal fejezi be, hogy „...akármiről van szó, az a véleményem, hogy a szakma és

tárcaközi párbeszéd illetve együttműködés elkerülhetetlen.” (Meggyesi 1995) Ez a mi véleményünk is.

A regionális szakember – mint arra korábban is utaltunk – nem szorítkozhat egyetlen szaktudomány ismereteire. Az egyes szaktudományok keretei között történő képzésük tananyagában elsődleges a fő szaktudomány elsajátítása, de megjelenik a kapcsolódó szaktudományok ismeretanyaga és a speciális területi, térbeli összefüggések törvényszerűségeinek elméleti és módszertani tárgyalása is. A különböző képzési irányok közötti különbség egyfelől a tananyagban belül a különböző tudományterületek, másfelől a gyakorlati igényeknek való megfelelés szintjének eltérő súlyozásában és ebből adódóan a nyújtott diploma, oklevél jellegében jelentkezik. Megállapítható azonban, hogy a szakmák közötti kommunikáció ösztönzése és különösen készség szintű megalapozása egyáltalán nem erőssége a területi szakemberképzésnek. Sajnálatos, hogy ez csak posztgraduális szinten, a gyakorlati tapasztalatok által késztetve kap viszonylag nagyobb hangsúlyt.

A kemény érdekszférákhoz kötődő, így az irányítás, államigazgatás szintjén is meglévő kettősség, sőt többszörös megosztottság mintegy szaktudományi és képzési háttérrel is kap, és újratermeli önmagát annak ellenére, hogy a gyakorlati problémák lényegét megértő, különböző háttérrel rendelkező szakértők egyaránt igénylik az ismeretek regionális alapokra épülő integrációját. Ennek keretében nem egyik vagy másik tudományterület felülkerekedéséről van szó, hanem a valós problémák lényegével összefüggő konfliktusmegoldó technikák alkalmazásáról a mindenkori viszonyokhoz igazítva.

Nem az a baj, hogy megerősödnek a regionális szakemberképzésnek azok az irányai, amelyek nem a műszaki tudományokra épülnek. Ez valójában örömdetes folyamat, amelyet a területfejlesztésért felelős tárcának és minden más főhatóságnak, közép- és alsószintű igazgatási szervezetnek, sőt még a vállalkozói szférának is támogatnia kellene, hiszen a regionális szakma kiteljesedése felé mutat. A baj az, hogy ezt a folyamatot a szakmabeliek kölcsönösen szembenállásként élik meg, mivel eddig kialakult pozícióit félti mindegyik oldal. A pozícióharcban lemerevednek, vagy új formában újraélednek a régi struktúrák, ezzel meggátolva, de legalábbis megnehezítve az új körülmények által kínált lehetőségek felismerését, az újszerű megközelítések kibontakozását. E nélkül viszont csak a régi típusú és egyre szűkülő mozgásteret biztosító feladatok maradnak. Az összefogás és párbeszéd tehát nemcsak a regionális tudomány és a regionális szakemberképzés szempontjából szükséges, hanem a szakma gyakorlati mozgásterének tágítása érdekében is elengedhetetlen.

Az egymás elleni pozícióharc helyett egymással összefogva egy valóban multidimenzionális és politikailag érzékeny regionális szakemberképzést kellene támogatnia a „szemben álló fellegetváraknak”, megszerezve az ilyen jellegű szakismereteket is igénylő szférák támogatását. Így kerülhetne a regionális szakma a helyére, nem mindenáron és mindenütt a központi pozícióba, de ahol illetékes, ott a folyamatok, jelenségek sajátosságait felismerve természetes módon tölthetné be

integráló szerepét. Ezért tartjuk mi is elengedhetetlennek az igazgatási, a tudományos és az oktatási szféra párbeszédét és minél szorosabb együttműködését.

A területi szakemberképzés általános alapelvei

Az oktatás struktúráját és egész folyamatát meghatározó általános alapelvek főbb elemei a következőkben foglalhatók össze:

- 1) A regionális szakemberek képzésének középpontjában a regionális szemlélet formálása, többirányú megvilágítása, a területi együttműködés révén elérhető előnyök létrehozása és felhasználása, a térbeliséggel összefüggő kedvezőtlen jelenségek mérséklésének, esetleg elkerülésének lehetőségei állnak.
- 2) Tekintettel a regionális kérdések fokozott politikai érzékenységre, a képzés nem nélkülözheti az érdekek és hatalmi erőviszonyok egymáshoz való viszonyának alakítási lehetőségeit és annak eszközeit. Ennek kiemelt pontja a helyi és központi társadalmi, gazdasági és politikai tényezők optimális együttműködési kereteinek megtalálását és működtetését biztosító eszközök, mechanizmusok tárgyalása.
- 3) A multidimenzionalitás és különböző „inter”-ek fokozott jelentősége miatt a képzés szerves részét alkotja a több tudományterület elméleti és gyakorlati hátterének és a különböző térségi szintek kölcsönhatásának sajátos térszemléletű integrálása. Az „inter”-ek ennek részeként átfogják az ágazatközi (interszektorális), a szervezetközi (inter-organizacionális), a régióközi (inter-regionális), a nemzetközi (internacionális) és a több időszakot összekötő (intertemporális) fejlesztési, együttműködési szemléleti és irányítási módokat.
- 4) A diszciplínák alapvető ismeretanyagának elsajátítása mellett a különböző szakterületek közötti kommunikáció készségének kialakítása a regionális szakemberképzés központi eleme.
- 5) A diverzitás és a komplementaritás összekapcsolása a képzés során azt jelenti, hogy a különböző természeti és gazdasági, társadalmi adottságokhoz, a különböző nagyságrendekhez, a sokféle kulturális örökséghez oly módon közelítünk, hogy mindezek elősegítik a több lábon állásra és az együttműködésre épülő fejlesztési politika alkalmazását. Ennek megfelelően az értékek gyarapításában és a potenciálok hasznosításában nagyobb hangsúlyt kap a komplementaritás és a kooperáció a kompetitív jelleggel szemben. Ez adott területen és témakörben hangsúlyeltolódást és nem a kompetitív szféra kiküszöbölését jelenti. Vagyis a piaci és az államigazgatási irányítási eszközök adekvát módon kiegyensúlyozott alkalmazásáról van szó a piac működési hibáinak korrigálása céljából. Az ilyen korrekciós politika alapvetően a kereslet-orientált piaci korrekciós eszközök alkalmazására épül a közösségi célok elérése érdekében, nem pedig a piacfelosztást szolgáló adminisztratív eszközökre.

- 6) A flexibilis intézményi struktúrák kialakítási lehetőségeinek megismerése a magán és a közszolgálati szféra működésének és együttműködésének, a települési és térségi szolgáltatások biztosításának leghatékonyabb és legeredményesebb megvalósítását szolgálja.
- 7) Az autonóm önkormányzatok olyan új tervezési formáinak megismerése, amelyek biztosítják:
 - az egyének és a közösség szempontjainak és jogainak kiegyensúlyozott érvényesítését,
 - a hosszú és a rövidtávú szempontok érvényesülésének egyensúlyát,
 - a konfliktusok tisztázását és megoldási javaslatait,
 - a döntési folyamatok nyitottságát és átláthatóságát, hogy az állampolgárok tájékozottságon alapuló részvétele megvalósulhasson,
 - az erősségek és a gyengeségek, a lehetőségek és a veszélyek megfelelő, stratégia-orientált feltárását a döntéshozók számára.
- 8) A fenntartható fejlődéshez szükséges szemléleti és módszertani alapok elsajátítása felöleli a társadalmi és a gazdasági, valamint a természeti és a művi környezet kölcsönhatásainak komplex elemzéséhez, a hatástanulmányok készítéséhez és felhasználásához szükséges ismereteket, a fenntarthatósággal konform szervezési, irányítási, konfliktuskezelési lehetőségek ismeretét különböző területi szinteken.
- 9) Az európai rendszerekhez való illeszkedés tartalmi és szemléleti feltételeinek megismerése. A tartalmi feltételek az Európai Unió és az Európában működő nemzetközi nagyrendszerek céljait, eszközeit, az általuk alkalmazott módszereket, előírásokat ölelik fel. A szemléleti feltételek a regionális politika alapelveinek (a decentralizációnak, a szubszidiaritásnak, a participációnak, a programozásnak, az illeszkedésnek, az átláthatóságnak és a koncentrációnak) érvényesülési lehetőségeit, az ezeket szolgáló módszereket tartalmazzák. A Régiók Európája gondolatnak megfelelően erősíteni kell azt a szemléletet, hogy ezek a „feltételek” csak kereteket jelentenek, amelyeket az egyes országok sajátosságaikkal összhangban önállóan töltenek ki. Csak így válik lehetővé, hogy minden kisebb és nagyobb régió, település kreatív módon, identitását megőrizve járulhasson hozzá a széles értelemben vett jólét növeléséhez a közösség egésze számára.
- 10) A települések és térségek öntanuló rendszerként történő értelmezése a rendszer tanulási folyamatát állítja a térségi szemlélet mellett a középpontba. Ez egyaránt megjelenik a szervezeti és irányítási rendszerek fejlesztési irányában, a tervezési folyamat részeként ugyanúgy, mint az egyéni életpályák és aktivitás alakításában. Az öntanuló rendszerként való működés térségi szinten az információgyűjtés, -feldolgozás és -hasznosítás különböző formáinak szerves integrálását, elérhetővé tételét, az egyének szintjén a nyitott, megértésre és interaktív közreműködésre építő magatartás kialakítását követeli meg. E feltételek kifejlesztése a regionális szakemberek képzésének is egyik vezérelve.

Mindezek alapján olyan területi szakemberek képzése fogalmazható meg célként, akik

- a régiók problémáit mélységében és komplexitásában meg tudják érteni, és ennek alapján hatékony regionális fejlesztési stratégiát képesek kidolgozni,
- a már meglévő ismereteikre építve, a komplex képzésen belül tevékenységük iránya által meghatározottan szakosodva olyan ismeretegyüttesre tesznek szert, amellyel motorjaivá válhatnak a helyi, regionális műszaki, gazdasági, társadalmi, szellemi innováció valamely területének,
- a képzés során elsajátított integratív szemléletükkel és a csoportmódszerekben való jártasságukkal képessé válnak helyi alkotóközösségek létrehozására, ezáltal a civil társadalom hatékony működtetésére,
- komplex képzésük, integratív szemléletmódjuk alapján, a team-munkában szerzett jártasságuk révén meghatározóivá válhatnak egy-egy térség hatékony és gyors fejlődésének,
- felismerik a közösségek aktuális és jövőbeli szükségleteit, mérlegelni tudják az ezekben rejlő előnyöket, ellentmondásokat és ezek hatásait,
- ösztönzési, szabályozási, alakítási részprogramokat tudnak összeállítani, az ezekhez szükséges vizsgálatokat meg tudják szervezni,
- képesek a részprogramokat terület- és településfejlesztési stratégiákká, politikai tervekkel integrálni,
- alkalmasak e programok és tervek egyeztetési eljárásainak lebonyolítására, megvalósításuk koordinálására, nyomon követésére, a szükséges változtatások felismerésére és végrehajtására, hatásuk értékelésére,
- képesek kutatási feladatokat megfogalmazni, továbbképzési programokat szervezni, a fejlesztéssel összefüggő vállalkozási és egyéb pályázatokat elkészíteni, értékelni,
- eligazodnak az Európai Unió regionális és vállalkozási szabály- és normarendszerében,
- az adott közösség térbeli működésével kapcsolatos szolgáltatásokat és vállalkozásokat meg tudják valósítani.

A területi szakemberképzés ismeretstruktúrája

A képzés komplexitásának és gyakorlatorientáltságának biztosítását szolgáló áttekinthető érdekében a terület- és településfejlesztési tevékenységhez szükséges ismeretanyagot tágran értelmezett témakörökkel jelezve egy olyan ismeretblokk mátrixba rendeztük, melynek sorait a szaktudományok szerinti csoportosítás, oszlopait pedig az irányításhoz szükséges ismeretek alapján képzett nagy csoportok alkotják (1. táblázat). A szaktudományok csoportjaiként olyan tudományok kiemelésére törekedtünk, amelyek oktatásához jelenleg is kapcsolódik terület- és településfejlesztéssel foglalkozó speciális képzés.

1. TÁBLÁZAT

A területi szakképzés ismeretblokk mátrixa

(The Matrix of Necessary Skills for Training Regional Policy Experts in Various Fields)

Tevékenység / Szaktudományok	Általános alapoó ismeretek	Tervezési és döntési ismeretek	Szervezési és vezetési ismeretek	Ellenőrzési ismeretek
Földrajz	Természeti földrajz Gazdasági földrajz Településföldrajz Politikai földrajz	Regionális elemzési módszerek		Térképészeti és geodéziai ismeretek
Közigazdaságtan	Üzemgazdaságtan Közfoglalkoztatások gazdaságtana Regionális gazdaságtan Településgazdaságtan Regionális- és vidékfejlesztés Településfejlesztés Államháztartástan Szervezetfejlesztés Vezetői rendszerek	Jövőkutatás Döntésmélelet Stratégiai tervezés Település- és térségfejlesztési koncepciók, stratégiák, programok Önkormányzati pénzügyek Önkormányzati gazdálkodás	Vállalkozás-szervezés és vezetés Közfoglalkoztatások szervezése Önkormányzati irányítás Települési és térségi irányítás Projekt-menedzsment Pénzügytechnika Település- és térségmarketing	Számvitel Gazdaságstatisztika Gazdasági információ-rendszerek Gazdasági tájékoztató Gazdasági hatáselemzés Gazdasági értékbécselés
Szociológia	Szervezetszociológia Városszociológia Faluszociológia Kultúrantropológia Szociálpszichológia	Szociológiai elemzési módszerek Társadalmi tervezés Társadalmi rétegződés és mobilitás	Helyi társadalom és szervezése Kommunikáció és konfliktus megoldó technikák Humán erőforrás menedzsment Szociális ellátás	Társadalomstatisztika Társadalmi információ-rendszerek
Politológia	Politológia	Közfoglalkoztatási politikai elemzési módszerek Közösségi döntések	Helyi politika Regionális politika Helyi és regionális – szociálpolitika – foglalkoztatáspolitik – kultúrpolitika – tájékoztatás (média) politika – környezetpolitika	Közvéleménykutatás alapjai
Jog	Jogi alapismeretek Alkotmányjog Munkajog Társasági jog	Építési jog (OÉSZ) Tulajdonjog	Allamigazgatás Közigazgatás Polgári jog Kötelmi jog – szerződésmenták Illetékjog Építésigazgatás	Hatósági ellenőrzés
Műszaki tudományok	Építőanyagok Magasépítés Mélyépítés Városépítés	Építeltervezés Településtervezés (rendezés) Regionális tervezés (rendezés) Közlekedéstervezés Közlekedésképzés Közműtervezés és -építés	Forgalomtechnika Kivitelezési ismeretek Közmű üzemeltetés Kommunális ellátás Üzemszervezés	Műszaki értékbécselés Építeldiagnosztika Ingatlanértékelés
Környezet-tudomány	Környezet- és természetvédelem	Környezettervezés Környezeti stratégiák Tájtervezés	Környezetvédelem szervezeti és intézményi rendszere Környezetgazdaságtan és szabályozás	Környezeti hatásebczés Környezeti monitoring
Informatika	Számítástechnikai alapok	Térinformatikai rendszerek a tervezésben	Térinformatikai rendszerek a szabályozásban és irányításban Területi kutatásszervezés	Térinformatikai adatbázisok szervezése
Településtudományi/urbanisztikai szintézis	T E L E P Ü L É S F E J L E S Z T É S É S I R Á N Y Í T Á S			
Regionális szintézis	T É R S É G F E J L E S Z T É S É S I R Á N Y Í T Á S			

Forrás: saját szerkesztés.

A táblázatban szereplő sorrend semmiféle prioritást nem tartalmaz, egyszerűen azt az idealizált gondolatmenetet tükrözi, hogy a földrajz által képviselt átfogó térbeli szintézisre építve a társadalmi folyamatokkal, és azok befolyásolásának egyre kodifikálhatóbb területeivel foglalkozó tudományok gyakorlati alkalmazásának következményei a társadalmon kívül, a művi és a természeti környezet változásaiban válnak kézzelfoghatóvá, illetve az informatikai rendszerek révén követhetővé és feldolgozhatóvá. A művi és a természeti környezet konkrét kölcsönhatása a társadalmi szféra különböző komponenseivel a települési és a regionális szintézis keretében tárul fel.

Az oszlopoknak az irányítással kapcsolatos tevékenységek szerinti csoportosítását a fejlesztéssel összefüggő gyakorlati feladatok indokolják. Bizonyos mértékig – demokratikus berendezkedést és működést feltételezve – mindenkinek van valamilyen irányító, befolyásoló szerepköre a területi és a települési fejlődési folyamatokat tekintve.

Elég, ha csak a participáció elvének ma már szinte közhelyszerű érvényesítési kötelezettségére gondolunk. A terület- és településfejlesztéssel foglalkozó szakembereknek tehát az általános szemléleti és elméleti alapokat nyújtó ismeretekre épülve elsősorban az irányítás különböző formáinak az alkalmazásával, a tervezéssel, a tervezés és megvalósítás során szükséges döntésekkel, a vezetés, a szervezés és a konkrét kivitelezés technikáival, valamint az ellenőrzés eszközeivel kapcsolatos ismeretekre van szükségük.

Ennek megfelelően a területi szakemberek képzésének célja, szintje és iránya által meghatározott tananyagstruktúrában, változó mélységgel, de egyaránt jelen kell lennie az ismeretblokk-mátrix minden elemének. Alapvető szemléleti kérdés, hogy nem az egyes sorokban megjelenő tudományok szerinti szakképzésről van szó. Tehát nem közgazdászok, szociológusok, mérnökök stb. képzése történik, hanem e tudományoknak a terület- és településfejlesztési tevékenység szempontjából releváns ismereteinek az oktatása, a multi- és interdiszciplináris közelítés alapjainak a lerakása, a szakemberek közötti kommunikációs készségek fejlesztése érdekében szükséges ismeretek, szemléletmódok és készségek elsajátítása.

A földrajzi alapozó ismeretek a természeti, a gazdasági és a társadalmi folyamatoknak az adott térséggel összefüggő területi szintézisére összpontosítanak. A közgazdasági alapozó ismeretek keretében a mikroökonómia és a makroökonómia releváns kérdéskörei mellett részben a vállalkozások és a közszolgáltatások gazdasági összefüggései, részben pedig a gazdaság térbeli szerveződését és folyamatait meghatározó törvényszerűségek kerülnek tárgyalásra. Ide tartoznak még a szervezési és a vezetési alapismeretek, valamint a szociológiai blokkhoz átvetető általános szervezetszociológiai kérdések. A különböző típusú települések szociológiai sajátosságai és összefonódásai mellett a belső kapcsolatrendszer meghatározó elemeire segít rávilágítani a kultúranropológia és a szociálpszichológia ismeret- és eszközrendszere. Tekintettel a térségek és települések belső folyamatainak, külső kapcsolatainak és irányítási problémáinak politikai természetére, a politológiai alapok nélkülözhe-

tetlenek a regionális szakemberek számára. A szerteágazó jogi összefüggések kezelési készségének megalapozása érdekében részben a látásmód alakítása, a törvények, rendeletek nyelvezetének megértése, a „rendeletolvasási készség” fejlesztése, részben pedig a térségi, települési szereplők viselkedését befolyásoló jogi keretek megismerése szükséges a jogi alapozó blokk keretében. A társadalmi folyamatok műszaki-fizikai és természeti kereteinek a megismerése, értékelése, a műszaki és a környezeti-, természettudományi szakemberekkel való kommunikációkészség fejlesztése érdekében minden terület- és településfejlesztéssel foglalkozó szakember számára elengedhetetlen e tudományterületek releváns vonatkozásainak, problémakezelési sajátosságainak az ismerete. A fordított viszonyt – azaz a műszakiak és a környezettudomány művelői számára nélkülözhetetlen társadalmi, gazdasági, szociológiai és politológiai ismeretek elsajátításának fontosságát – azért nem hangsúlyozzuk itt külön, mert tapasztalataink szerint a szakma ebből az irányból nyitottabb. A műszaki alapismeretek keretében a környezet alakításában használatos anyagok és az építési tevékenység egyes területeinek műveléséhez szükséges szemléleti alapok, követelmények megismerése a cél. Hasonlóképp célszerű összeállítani a környezet- és természetvédelmi alapok blokkjába tartozó ismeretanyagot. A számítástechnikai alapok a számítógépek kezeléséhez és legalább egy szövegszerkesztő és táblázatkezelő használatához szükséges készségek kialakítását jelentik.

A tervezési és döntési ismeretek blokkjaiban erősen dominálnak a módszertani és a metodikai elemek. A földrajzi blokkban jelennek meg a regionális elemzési módszerek. A közgazdasági tömb része a jövőkutatás és a döntéselmélet, mint a tervezés két alapozó tudományterülete, a stratégiák, illetve azok megvalósítását szolgáló térség- és településfejlesztési programok kidolgozásával és megvalósításával kapcsolatos ismeretek, valamint a működéssel összefüggő gazdálkodási és pénzügyi kérdések. A szociológiai blokk elemeként a szociológiai elemzések és a társadalmi tervezés ismeretanyaga mellett a társadalmi rétegződés és mobilitás kérdései a döntések ilyen irányú megalapozása érdekében szerepelnek. A terület- és településfejlesztéssel kapcsolatos befolyásoló tevékenységek eredményes megvalósításának alapfeltétele a közösségi döntési mechanizmusok és ezekkel összefüggésben a közszolgálati politikai elemzési módszerek ismerete. Jóllehet a jogi háttér széles spektruma befolyásolja a tervezési és a döntési folyamatokat, a konkrét fejlesztési kérdések eldöntéséhez az építési és a tulajdoni jogrendszer ismerete nélkülözhetetlen. A fejlesztés fizikai kereteit meghatározó műszaki tervező tevékenység széles spektrumának – az épülettervezéstől a közművek és a közlekedési létesítmények tervezésén keresztül a területrendezés különböző szintjeiig terjedően – sajátosságait, előírásait mindenképp ismernie kell a terület- és településfejlesztéssel foglalkozó szakembereknek. Ide is kapcsolódik a környezet- és a tájtervezés, de kiemelésre érdemes sajátos környezettudományi területet képviselnek e részben a környezeti stratégiák. A tervezési és a döntési folyamatok szerves részét képezik minden blokkhoz kapcsolódva a megfelelő térinformatikai rendszerek.

A szervezési és a vezetési ismeretek blokkjai a konkrét működéssel összefüggő tudományterületeket, témaköröket fogják át. A közgazdasági blokkban a vállalkozások és a közszolgáltatások speciális szervezési és vezetési ismeretanyaga mellett részletesen tárgyalásra kerülnek az önkormányzati irányítás, a projektmenedzsment és az alkalmazható pénzügyi technikák kérdései, a települési és a térségi szintű irányítás és marketing alkalmazása. A szociológiai tömb a különböző szintű helyi társadalmak szervezésével, a konfliktusok kezelésével és a humán erőforrásokkal kapcsolatos teendőkkel foglalkozik. A politológiai blokk a helyi és a regionális politika részterületei (a szociálpolitika, foglalkoztatáspolitikai, környezetpolitika stb.) mellett azok sajátos területi szintézisének feltételeit is tárgyalja. Széleskörű gyakorlati jogi készségek elsajátítására kínál lehetőséget a szervezési és vezetési ismeretekhez kapcsolódó jogtudományi blokk az egyes területek igazgatási feladataitól a szerződésmenték alkalmazásáig. A műszaki tömb középpontjában elsősorban az üzemeltetéssel összefüggő műszaki jellegű feladatok, követelmények állnak. A természeti környezettel kapcsolatban a környezet- és természetvédelem intézményi és szabályozási rendszerének struktúrája és működése képezi az elsajátítandó ismeretek súlypontját. Az informatikai blokkhoz kapcsolódik a térinformatikai rendszerek használata és működtetése mellett a területi kutatásszervezés, mint a térségek öntanuló jellegű fejlődéséhez szükséges speciális visszacsatolási mechanizmus fenntartása.

A térség- és településfejlődés öntanuló rendszerének szerves részét képező visszacsatoló ellenőrzési komponens az ellenőrzés. Ennek a területi szintézis szempontjából visszatérő kulcseleme a térképzési és geodéziai ismeretek, a térinformatikai adatbázisok szervezése, működtetése. A közgazdasági blokkban a gazdaságstatisztikai és a számviteli ismeretek mellett a gazdasági hatáselemzés és értékbécslés képez speciális komponenst. A szociológiai blokk a társadalmi információrendszerek, jelzőszámok mellett a társadalmi hatáselemzéshez szükséges ismereteket tartalmazza. A politológiai visszacsatolási mechanizmusok közül területi szempontból a közvélemény-kutatás kiemelése indokolt. A jogi ellenőrzéssel összefüggésben a hatósági ellenőrzés és felügyelet gyakorlásával összefüggő eljárások ismerete képezi a blokk fő alkotóelemét. A műszaki ellenőrzés blokkja az építmények diagnosztizálásával, a műszaki értékbécsléssel és az ingatlanértékeléssel kapcsolatos teendőket fogja össze. A környezeti ellenőrzési blokk része a környezeti hatásbécslés és a monitoring működésével összefüggő ismeretek köre.

Az egyes blokkok ismeretanyagának összefoglaló szintézise településszinten a településfejlesztés és irányítás, térségi szinten a térségfejlesztés és irányítás tömbök keretében illeszkedő tárgyak révén történik meg.

Különösen kritikus probléma, hogy az egyes témakörök kapcsán mi az a minimális szint, ami egy más specializációjú szakember számára elméleti és gyakorlati szempontból szükséges. Érdemes lenne kialakítani olyan aggregátumokat, amelyek az adott témakör különböző szintű összefoglalóiként egymással kompatibilis képzést tesznek lehetővé. Ezzel összefüggésben kényes kérdés az elérhető tananyagok, tan-

könyvek adott oktatási szisztémában történő használhatósága. A tananyagírás szempontjából a hiátusok lefedése óriási kötelezettség az oktatók és kutatók számára, amihez a pénzeszközök előteremtése egyaránt központi és helyi feladat. E problémák megoldása nagy előrelépést tenne lehetővé az akkreditációs eljárások megkönnyítésében és a kreditrendszer kölcsönösen elfogadható kialakításában.

A kooperációra épülő területi szakemberképzés információs hálózata

A terület- és településfejlesztési szakemberképzés jelenlegi koordinátlanságainak egyik alapvető oka az információk szétszórtsága, illetve nehezen elérhetősége. Ezért a legsürgetőbb feladatnak tekintjük egy olyan információs hálózat létrehozását, amelyen keresztül a területi és településfejlesztési szakemberek képzésével kapcsolatos valamennyi információ elérhető, de legalábbis az információ elérési lehetőségeiről tájékozódni lehet. Az igény időszerűségét jelzi az egyes szakterületekre vonatkozó adatbankok, jegyzékek összeállítására irányuló kezdeményezések gyarapodása. A legcélszerűbb egyfelől ezeknek a kezdeményezéseknek szélesebb publicitást biztosítani, másfelől az elindult fejlesztések kompatibilitását biztosítani. Az alábbiakban ehhez vázolunk fel néhány alapvet, és érintjük az első próbálkozások eredményeit.

A korszerű hálózatfejlesztési alapelvekkel összhangban nem tartjuk szükségesnek egyetlen központi adatbank létrehozását, ahol minden információ egy helyen koncentrálódik. A hálózat keretében együttműködő intézmények mindegyike a saját tevékenységével összefüggő információk gyűjtőhelye marad. Elegendő egy koordináló egység kiválasztása, mely ellátja:

- a területi szakemberképzés szintetikus áttekintéséhez szükséges információk összegyűjtését, publikussá tételét, és lehetővé teszi a részletes lokális adatbázisok elérését,
- a hálózat telekommunikációs számítógépes rendszerének kiépítésével és működtetésével kapcsolatos szoftverfejlesztési és koordinációs feladatokat,
- a számítógépes hálózaton keresztül el nem érhető hálózati elemekre vonatkozó alapinformációk gyűjtésével és tárolásával, valamint a hálózaton keresztül történő elérhetővé tételével összefüggő tevékenységeket.

Ez azt jelenti, hogy a terület- és településfejlesztési szakemberek képzésével kapcsolatos információk számítógépes telekommunikációs hálózaton keresztül még akkor is elérhetővé válnak, ha valamelyik intézmény még nem rendelkezik ilyen elérési lehetőséggel. Ekkor ugyanis a koordinátor rendelkezésére bocsátott alapinformációk révén fel lehet hívni a figyelmet az adott intézmény keretében folyó tevékenységekre, az ott lévő adottságokra, illetve meg lehet adni azokat a paramétereket, amelyek felhasználásával már közvetlenül az érintett intézménytől szerezhetők be további részletes információk.

Első lépésben az információrendszer kiépítését három témakörre összpontosítva tartjuk célszerűnek:

- a terület- és településfejlesztéssel foglalkozó oktatási programok információ-rendszere,
- a terület- és településfejlesztés oktatásával összefüggő pályázati lehetőségek információrendszere,
- a terület- és településfejlesztés oktatásában használt tananyagok gyűjtő-könyvtára.

Az oktatási programok információrendszere

Az oktatási programok egységes információrendszerének központi eleme a kurzus. Minden kurzus kapcsolódik valamilyen intézményhez, felelős oktatóhoz vagy más személyhez, aki a tanfolyammal kapcsolatos ügyeket intézi, felelős annak tartalmi kitöltéséért. Ezen túlmenően lehetőség szerint egy vagy több rendelkezésre álló tananyag (tankönyv, kötelező irodalom, kézirat stb.) kötődik a kurzushoz. Amennyiben a tanfolyam valamilyen nagyobb oktatási egység (szak, szakirány) részét képezi, ennek jelzése is kívánatos.

Az információrendszer segítségével tájékozódni lehet kurzusonként, intézményenként, oktatónként, tananyagonként, szakonként, illetve szakirányonként a terület- és településfejlesztés témakörében folyó képzésről. Mivel az egyes témablokkok csak a főbb adatokat tartalmazzák, a részletesebb információkért mindig az érintett intézményt vagy oktatót kell megkeresni. Így a további részletek helyi ellenőrzés alatt, vagy (a rendszer kiépítése esetén) a helyi információs hálózaton lévő helyi adatbázisban vagy a felelős oktatótól személyesen érhetők el. Ezáltal biztosítható, hogy a felhasználó számára az információ mindig a legfrissebb és a legilletékesebb helyről származzon, a program kidolgozója, tulajdonosa pedig minden komoly érdeklődőről tudomást szerezhet, és közvetlen kapcsolatba kerülhet vele.

A számítógépes hálózattal kapcsolatban nem lévő, de a regionális szakemberek képzésében érintett felhasználók számára a koordinátor a hagyományos értelemben vett információközponti funkciók ellátásával törekszik a széleskörű tájékozódás lehetőségét biztosítani.

Az információbázis előkészítéseként kidolgoztuk az oktatási programok fent említett hat elemére vonatkozó relációs adatbázis egyes komponenseit MS ACCESS adatbázis-kezelőre építve, és MS EXCEL felhasználásával 168 tantárgyról és 180 oktatóról állítottunk össze egy kiinduló adatforrást. A rendszer továbbfejlesztése, aktualizálása, felhasználóbarát formába öntése, és a benne rejlő lehetőségek hasznosítási feltételeinek megteremtése a további kutató és fejlesztő munka feladata lehet.

Az adatbázis feltöltéséhez jelenlegi állapotában a következő adatokra van szükség:

- Oktatók: Családnév, keresztnév, tudományos fokozat, beosztás, munkahely neve, címe, telefon- és faxszáma, e-mail címe, kutatási területe, oktatott tárgyak neve.
- Tantárgyak: Tárgy neve, felelős oktatója, típusa, kreditpontja, elméleti és gyakorlati óraszám, tankönyv címe, szerzője, kiadója, megjelenés helye és ideje, ISBN száma, oktatási program neve, évfolyam, teljes képzési idő, bizonyítvány jellege, tandíj összege, oktató intézmény neve, címe, telefonszáma.

A pályázati lehetőségek információrendszere

Az átalakulási folyamatok egyik fő jellemzője, hogy az erőforrásokhoz, pénzeszközökhöz való hozzájutás a potenciális felhasználók versenyeztetésére épül. E rendszer előnyeinek és hátrányainak tárgyalása itt nem feladatunk, ezt adottságként kezeljük.

A hálózat egyik információs csomópontja a regionális szakemberképzés szempontjából a lehető legszélesebb körben relevánsnak, hasznosíthatónak tekinthető pályázati kiírások fő paramétereit gyűjti, és egy egységes, mindenki számára elérhető adatbázis-rendszerbe szervezi. Ezzel azt a célt szolgálja, hogy egyfelől a regionális szakemberek képzésével foglalkozó intézmények különösebb utánjárás nélkül tájékozódni tudjanak a tevékenységük szempontjából szóba jöhető pályázati lehetőségekről. Másfelől a pályázatokat kiíró szervezetek számára olyan szakmai információs csatornát biztosít, amelyen keresztül a pályázati kiírások a megcélzott szervezetek, a lehetséges pályázók széles köréhez eljutnak. Sőt, a rendszer működésének részeként a beérkező új pályázati információkra felhívja a hálózat tagjainak figyelmét.

A pályázati lehetőségek információrendszerén belül legalább három csoportot célszerű elkülöníteni mind a felhasználók, mind a pályázatok érdekeit szem előtt tartva:

- az oktatási programok kialakítására, meghirdetésére vonatkozó pályázatok szakmai követelményei, szakemberekre vonatkozó igényei,
- az oktatási programok finanszírozási lehetőségei,
- az oktatási programok megvalósításával összefüggő szolgáltatások (oktatási épület, helyiség, oktatástechnika stb.) lehetőségei.

Az e szempontok szerinti keresés feltételeinek a biztosítása a programok szervezésének más-más fázisában teszi a rendszert felhasználhatóvá.

A tananyagok gyűjtőkönyvtára

A terület- és településfejlesztési szakemberek képzésének egyik kulcskérdése, hogy a már kidolgozott és az oktatásban alkalmazott tankönyvek, szemelvénygyűjtemények, példatárak, kézíratos kiadványok, audiovizuális segédeszközök, számító-

gépes programok és más, tananyagként használt publikációk az oktatók és kurzusok széles köre számára ismertté és hozzáférhetővé váljanak. Az oktatási programok információrendszerében megtalálható az ezekre való utalás, de legalább az egy példányos fizikai elérhetőségük biztosítása valamely gyűjtőkönyvtárban több szempontból is kívánatos. A legfontosabbnak azt tekintjük, hogy ily módon egy-egy kurzus kialakítása, fejlesztése során közvetlenül összehasonlíthatóvá válik részleteiben is az azonos kérdésköröket feldolgozó és már elérhető tananyagok rendszere, így részben nagyobb az esély az oktatási program céljainak legmegfelelőbb tananyagok kiválasztására, részben elkerülhető egyes tananyagok párhuzamos kidolgozása, részben pedig feltárhatók az adott kurzus sikeres elvégzéséhez szükséges, de hiányzó vagy nem kellően kidolgozott anyagrészek.

A könyvtár fontos feladata lehet, hogy a regionális szakemberképzés de-centrumaiban megszervezésre kerülő, különböző típusú koordinált, kiscsoportos programok tananyagát biztosítsa az anyagok kölcsönzési rendszerének működtetésével. Vagyis a hálózatban rendszeresen futó programok tankönyveit nagyobb – a résztvevők átlagos létszámának megfelelő – példányszámban őrzi, és szükség szerint kölcsönzi, esetleg a feltételek megléte esetén terjeszti.

Egy gyűjtőkönyvtár ilyen jellegű működése előnyös mind az oktatási programok szervezői számára, mind a tananyagok készítői számára, hiszen a több tanfolyam keretében használható anyagok nagyobb példányszámban készülhetnek, tehát a kiadói költségkorlátok könnyebben leküzdhetők. A tananyagok kidolgozásának fázisában pedig az információrendszeren és a könyvtáron keresztül lehetőség nyílik a több helyen történő előzetes tesztelésre is.

A tananyagok gyűjtőkönyvtára megjelenhet fizikailag és intézményileg különálló könyvtárként is, de a hálózatszerű működés szellemének, bizonyos gazdasági és könyvtárszervezési megfontolásoknak a jelenlegi körülmények között jobban megfelelné véleményünk szerint, ha valamely már működő és a hálózathoz kapcsolódó önálló könyvtár vagy intézményi könyvtár keretében, annak egy részlegeként jönné létre.

Ajánlások

- 1) A területi szakemberképzés továbbfejlesztése érdekében nemzetközi összehasonlító vizsgálatokra és a hazai perspektivikus igények felmérésére építve indokolt a terület- és településfejlesztéssel, illetve -rendezéssel, a különböző térségek és települések irányításával összefüggő szakmák, szakismeretek konzisztens rendszerének kimunkálása. Ezzel párhuzamosan célszerű a szakmai felügyelet aktuális újrendezését megvalósítani.
- 2) A képesítési követelmények – amelyek a szakképzés akkreditációjának kiindulópontját képezik – meghatározásában szükségesnek tartjuk a szakma kiemelt képviselői és a tudományos fórumok, a főhatóságok és az oktatási intézmények, a munkaadók és az érdekvédelmi szervezetek közreműködését.

- 3) A fejlődés jelenlegi fázisában szükség van a területi szakismeretek, a szakmák és az akkreditált intézmények, szakok koordinált és központilag támogatott marketingjére. Ebben kulcsszerepük van a minisztériumoknak, az oktatási és a tudományos intézményeknek, valamint az érdekképviseleti szervezeteknek.
- 4) A különböző képzési formák átjárhatóságának biztosítása érdekében a területi szakképzés rendszerében különösen fontos a moduláris jellegű képzés. Ehhez kapcsolódva az intézményközi együttműködések egyik központi feladata a kölcsönösen elfogadható kreditekre épülő képzés megvalósítása. Az ehhez szükséges feltételek megteremtésébe (az oktatási programok kidolgozásától a tankönyvek elkészítéséig és a programok működtetéséig) különböző támogatási formákkal központi források bevonása is szükséges.
- 5) Aktuális a kooperációra épülő területi szakemberképzés információs hálózatának létrehozása. Ennek hiányában, tapasztalataink szerint az egyéni kezdeményezések nem vezetnek tartós eredményre. Ezért indokolt az érdekeltségi rendszerben az ellenható tényezők, mechanizmusok feltárása, valamint a kooperatív működés feltételeinek kidolgozása és létrehozása.

Jegyzetek

- ¹ Az MTA Regionális Tudományos Bizottsága Felsőoktatási Albizottságának 1998. októberi ülésére készült vitaanyag. A tanulmány alapját a HABITAT HUNGARIA Rt. keretében a KTM megbízásából 1996/97-ben Dr. Kóródi Józseffel végzett kutatások és ezt követő vizsgálatok képezik. Ezúton is köszönjük a kutatás során a különböző intézmények részéről tapasztalt nyitottságot és segítőkészséget.

Irodalom

- Koren Cs.–Ottófi R. (1994) *Milyen településmérnökökre van szükség?* (Egy felmérés tapasztalatai). Győr, Széchenyi István Főiskola.
- Meggyesi T. (1995) A korszerű településfejlesztés legitimációs problémái. – *Urbanisztika*, 2–3.
- Lados M.–Kocsis Zs. (szerk.) (1992) *A regionális tudományok integrálása a felsőoktatásban – Területi szemlélet a közgazdaságtudományban, avagy van-e regionális gazdaságtan Magyarországon?* Győr, MTA RKK NYUTI.
1993. évi LXXX. törvény a felsőoktatásról